

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Θεωρία	1
Γλώσσα	22
Γλωσσομάθεια	30
Αναλφαβητισμός	34
Κινητό τηλέφωνο	41
Γλώσσα των νέων	47
Ελεύθερος χρόνος-Ψυχαγωγία	53
Διάλογος	58
Νεότητα-Εφηβεία	65
Χάσμα γενεών	72
Φιλία	78
Πρότυπα	82
Μόδα-Ενδυμασία	88
Τρίτη ηλικία	95
Χιούμορ	101
Αγάπη	105
Παράθεμα κειμένων από την τράπεζα θεμάτων	108

Οι πιο συχνά επαναλαμβανόμενες ερωτήσεις .

Παράγραφος:

- Να προσδιορίσετε τον τρόπο ανάπτυξης παραγράφου (και πιθανόν αιτιολόγηση της απάντησης).
- Να βρείτε τα δομικά στοιχεία μιας παραγράφου (θεματική πρόταση/περίοδος-λεπτομέρειες-κατακλείδα). Προσοχή! η κατακλείδα δεν υπάρχει πάντοτε.

Η δομή και τα μέρη της παραγράφου

Μια ολοκληρωμένη παράγραφος απαρτίζεται από τρία μέρη: τη θεματική περίοδο, τα σχόλια (ή λεπτομέρειες) και την κατακλείδα. Συνήθως, η παράγραφος ξεκινά με τη θεματική της περίοδο, στην οποία και τίθεται το θέμα που θα αναπτυχθεί στη συνέχεια, ωστόσο, αν και όχι πολύ συχνά, η θεματική περίοδος μπορεί να εντοπιστεί στο μέσο ή (σπάνια) στο τέλος της παραγράφου.

Θεματική περίοδος: Περιέχει τη βασική ιδέα της παραγράφου· το θέμα που θα αναπτυχθεί διεξοδικότερα μέσω των σχολίων που ακολουθούν.

Σχόλια (λεπτομέρειες): Αποτελούν τις επιμέρους ιδέες, τα στοιχεία ή τους συλλογισμούς, που χρησιμεύουν για τη στήριξη, την ανάλυση ή το σχολιασμό του θέματος της παραγράφου.

Κατακλείδα: Στην κατακλείδα εντοπίζεται το συμπέρασμα που προκύπτει από την παράθεση των λεπτομερειών ή κάποια γενικότερη σκέψη που συμπληρώνει τη νοηματική πορεία της παραγράφου. Η κατακλείδα, εντούτοις, αρκετές φορές παραλείπεται.

Θεματική περίοδος: Κάθε λόγος περί ελευθερίας της ερμηνείας χρειάζεται να τον ξεκινάμε με μια συνηγορία του κυριολεκτικού νοήματος. Σχόλια / λεπτομέρειες: Κάποτε ο Reagan, δοκιμάζοντας τα μικρόφωνα πριν από μια συνέντευξη Τύπου, είπε μέσες άκρες τα εξής: «Σε λίγα λεπτά θα διατάξω να βομβαρδιστεί η Ρωσία». Αν τα κείμενα λένε κάτι, εκείνο το κείμενο έλεγε επακριβώς ότι ο ομιλητής, σε μικρό χρονικό διάστημα μετά την εκφορά, θα διέταζε να εκτοξευτούν πύραυλοι με ατομικές κεφαλές εναντίον της επικράτειας της Σοβιετικής Ένωσης. Όταν πιάστηκε από τους δημοσιογράφους, ο Reagan παραδέχτηκε ότι είχε αστειευτεί: ότι ναι μεν είχε πει εκείνη τη φράση, αλλά δεν είχε πρόθεση να πει εκείνο που σήμαινε η φράση. Κατακλείδα: Κατά συνέπεια κάθε αποδέκτης που θα πίστευε ότι η *intentio auctoris** συνέπιπτε με την *intentio operis***, θα έσφαλλε.
[Umberto Eco, Τα όρια της ερμηνείας]

*πρόθεση του εισηγητή

**πρόθεση του γραπτού κειμένου

Πανελλήνιες 2005

Τα ομαδικά παιχνίδια υπηρετούν μεγάλο ηθικό σκοπό: σε συνηθίζουν να υποτάξεις την ατομικότητά σου σε μια γενική ενέργεια. Να μη νιώθεις πως είσαι άτομο ανεξάρτητο, παρά μέλος μιας ομάδας. Να υπερασπίζεσαι όχι μονάχα την ατομική σου τιμή παρά ολόκληρη την τιμή της ομάδας όπου ανήκεις: σχολή, Πανεπιστήμιο, πόλη, έθνος. Έτσι, από σκαλοπάτι σε σκαλοπάτι, το παιχνίδι μπορεί να σε ανεβάσει στις πιο ψηλές κι αφιλόκερδες κορυφές της ενέργειας.

Να επισημάνετε τα δομικά στοιχεία της παραγράφου.

Η δομή της παραγράφου είναι τριμερής. Ειδικότερα:

Θεματική περίοδος: Τα ομαδικά παιχνίδια... γενική ενέργεια.

Σχόλια: Να μη νιώθεις... πόλη, έθνος.

Κατακλείδα: Έτσι, από σκαλοπάτι... της ενέργειας.

Επαναληπτικές Πανελλήνιες 2011

Είναι έτσι φτιαγμένη η δομή του δημόσιου και ιδιωτικού μας βίου, ώστε να παγιδεύεται ο άνθρωπος μέσα στα αντικείμενα και στις απασχολήσεις. Λες και βάλουμε όλη την τέχνη και τη σοφία μας στο να συνθλίψουμε τους εαυτούς μας. Ο άδειος από τις ασχολίες χρόνος, που θα είναι δικός μας αποκλειστικά, είναι ή ελάχιστος ή ανύπαρκτος. Δεν έχουμε καιρό να συναντηθούμε με τον εαυτό μας, να αναδιπλωθούμε και να ταξιδέψουμε μέσα μας, να ονειροπολήσουμε ή να νοσταλγήσουμε, να αποχωρισθούμε απ' όλους τους εξωτερικούς περισπασμούς, σε μια αποκλειστική συνάντηση με τον εαυτό μας.

Να βρείτε τη δομή της παραγράφου.

Ειδικότερα:

Θεματική περίοδος: Είναι έτσι φτιαγμένη... και στις απασχολήσεις.

Σχόλια: Λες και βάλουμε... συνάντηση με τον εαυτό μας.

Πανελλήνιες 2013

Αποκαλύπτεται όμως επίσης σε όλη του την τραγική αντίφαση ότι ο άνθρωπος, αυτή η περιούσια κορύφωση της εξελίξεως, έχει διπλή υπόσταση. Από τη μια είναι ικανός για μεγάλες πράξεις, έμαθε με την επιστημονική του γνώση να κατανοεί τον κόσμο αλλά και γέννησε αριστουργήματα. Η δομή της παραγράφου είναι διμερής, καθώς δεν υπάρχει κατακλείδα. στον λόγο και στην τέχνη. Από την άλλη, ο ίδιος ο άνθρωπος σφραγίζει την ιστορική πορεία του με πολέμους και αγριότητες, θεοποιεί τα υλικά αγαθά και συντηρεί την αδικία και τις ανισότητες. Ελάχιστα, τέλος, σέβεται τις πολλαπλές εκφράσεις της ζωής, ενώ η φύση και οι θάλασσες του πλανήτη είναι συχνά τα θύματα των συμφερόντων του. Η υπερφίαλη αυτή στάση του ανθρώπου έχει αλλοιώσει έτσι ένα θαυμαστό περιβάλλον, που ωστόσο υπήρξε και το λίκνο της δικής του υπέρξεως.

Να βρείτε τα δομικά στοιχεία της παραγράφου.

Η δομή της παραγράφου είναι τριμερής. Ειδικότερα:

Θεματική περίοδος: Αποκαλύπτεται όμως επίσης... διπλή υπόσταση.

Σχόλια: Από τη μια είναι... των συμφερόντων του.

Κατακλείδα: Η υπερφίαλη... της δικής του υπάρξεως.

Τρόποι ανάπτυξης παραγράφου

1. Ορισμός

Η παράγραφος που αναπτύσσεται με ορισμό, αναφέρεται συνήθως σε κάποια έννοια, που απαιτεί μια περαιτέρω αποσαφήνιση προκειμένου να γίνει πλήρως κατανοητή. Στο πλαίσιο ενός ορισμού μπορούμε να διακρίνουμε την **οριστέα έννοια**, το **γένος** στο οποίο αυτή εντάσσεται, και την **ειδοποιό διαφορά**, που τη διακρίνει από άλλες έννοιες του ίδιου γένους.

Η Παιδαγωγική (→ οριστέα έννοια) είναι μια κοινωνική επιστήμη (→ γένος), η οποία εξετάζει τον άνθρωπο, δηλαδή τις αλλαγές της συμπεριφοράς του κυρίως στην παιδική και εφηβική του ηλικία, υπό το πρίσμα των επιδράσεων της διαδικασίας αγωγής και μάθησης (→ ειδοποιός διαφορά).

Π. Ξωχέλλης, Θεμελιώδη προβλήματα της Παιδαγωγικής Επιστήμης

Διαφήμιση (οριστέα έννοια) σε πρώτη έννοια είναι κάθε ενέργεια που αποσκοπεί στη μετάδοση πληροφοριών (γένος) για εμπορικούς σκοπούς (ειδοποιός διαφορά). Είναι, δηλαδή, γνωστοποίηση των ιδιοτήτων των προϊόντων, με σκοπό την αύξηση των πωλήσεων, χωρίς, όμως, αναγκαστικά η ενημέρωση να περιορίζεται σε προϊόντα, αλλ' επεκτείνεται σε καταστάσεις, πρόσωπα και γεγονότα.

Σαράντος Ι. Καργάκος, Προβληματισμοί

Ως αλλοτρίωση ορίζεται η διάσταση ή η αποξένωση ορισμένων μερών ή του συνόλου της προσωπικότητας από τον αντικειμενικό κόσμο, από σημαντικές εκφάνσεις της ίδιας της προσωπικότητας, ακόμη και από τον ίδιο τον εαυτό της. Πρόκειται στην ουσία για μια μορφή ανελευθερίας, επειδή ο άνθρωπος χάνει το αυτεξούσιο, τη δυνατότητα δηλαδή να επηρεάζει και να διαμορφώνει τις συνθήκες της ζωής του, καθώς υποτάσσεται σε μια αναγκαιότητα που υπαγορεύουν περισσότερο αντικειμενικές και αλλότριες αξιώσεις και λιγότερο οι προσωπικές επιθυμίες.

Σπυρίδων Κ. Κούτρας, Πειστικός Λόγος

Τα είδη των ορισμών

Οι ορισμοί μπορούν να ταξινομηθούν με διάφορους τρόπους, π.χ. ανάλογα με τον τρόπο που παρουσιάζουν την οριστέα έννοια. Από αυτή την άποψη διακρίνουμε τους ορισμούς σε αναλυτικούς και συνθετικούς.

Αναλυτικός λέγεται ο ορισμός που παριστάνει την ουσία μιας έννοιας εκθέτοντας τα γνωρίσματα που περιέχονται στην έννοια αυτή.

[Οι παραλογές είναι δημοτικά τραγούδια πολύστιχα και αφηγηματικά. Μοιάζουν δηλαδή με μικρά έπη, όπως και τα ακριτικά, με τη διαφορά όμως ότι δεν εξυμνούν ηρωικά κατορθώματα, αλλά αφηγούνται τις δραματικές κυρίως περιπέτειες της ανθρώπινης ζωής με τον τρόπο των παραμυθιών.]

Συνθετικός ή γενετικός λέγεται ο ορισμός, όταν περιγράφεται η διαδικασία της γένεσης μιας έννοιας/ενός πράγματος από τα αναγκαία και ουσιώδη συστατικά της/του μέρη.

[Εκλειψη λέγεται το φαινόμενο με το οποίο κάποιο ουράνιο σώμα γίνεται αφανές είτε όταν παρεμβληθεί ένα άλλο σώμα ανάμεσα σ' αυτό και τη γη είτε όταν το ουράνιο σώμα είναι ετερόφωτο και εισέρχεται σε σκιά.]

Οι ορισμοί μπορούν ακόμη να ταξινομηθούν, με κριτήριο την έκταση τους, σε σύντομους και εκτεταμένους. **Οι σύντομοι**, όπως είναι συνήθως οι ορισμοί των λεξικών και των σχολικών εγχειριδίων, εκτείνονται σε μερικούς στίχους, ενώ **οι εκτεταμένοι** μπορούν να καλύψουν μία ή περισσότερες παραγράφους. Υπάρχει ακόμη η περίπτωση ένα ολόκληρο κείμενο να ασχολείται με τον ορισμό μιας έννοιας, όπως γίνεται συνήθως σ' ένα δοκίμιο, ένα επιστημονικό κείμενο κτλ.

2. Διαίρεση

Με τη διαίρεση αναλύουμε μια έννοια (**γένος – διαιρετέα έννοια**) στα μέρη της (**είδη**) με βάση κάποιο ουσιώδες γνώρισμά τους (**διαιρετική βάση**).

Παράδειγμα:

Πρόταση (διαιρετέα έννοια) λέγεται το σύντομότερο τμήμα του λόγου που εκφράζει μια σκέψη, μια επιθυμία ή ένα συναίσθημα. Τα είδη των προτάσεων ως προς το περιεχόμενό τους (διαιρετική βάση) είναι: α) προτάσεις κρίσεως με τις οποίες διατυπώνεται μια κρίση, μια σκέψη, ή δίνεται μια πληροφορία β) προτάσεις επιθυμίας με τις οποίες εκφράζεται μια επιθυμία, προσταγή, ευχή γ) προτάσεις επιφωνηματικές με τις οποίες εκφράζεται ένα έντονο συναίσθημα και δ) προτάσεις ερωτηματικές με τις οποίες διατυπώνεται μια ερώτηση (**είδη**).

Η διαίρεση μιας έννοιας μπορεί να εκτείνεται σε λίγες γραμμές, οπότε απλώς αναφέρονται τα «είδη» της διαιρετέας έννοιας. Ωστόσο συχνά η διαίρεση καλύπτει μία ή περισσότερες παραγράφους ή ένα εκτεταμένο κείμενο, οπότε **στην αρχή δίνεται μια πρωτοβάθμια διαίρεση και στη συνέχεια αναπτύσσονται πιο αναλυτικά τα «είδη» της διαιρετέας έννοιας.**

Παράδειγμα:

Σύμφωνα με μία από τις ταξινομήσεις της, η αξιολόγηση (**διαιρετέα έννοια**) μπορεί να διακριθεί σε ατομική και συγκριτική (είδη), ανάλογα με το αν περιορίζεται σε ένα άτομο, ή αντίθετα επεκτείνεται στη σύγκριση των ικανοτήτων του ενός μαθητή με των άλλων μαθητών της τάξης, του σχολείου, της ηλικίας του κτλ. (διαιρετική βάση) Πιο συγκεκριμένα, η ατομική αξιολόγηση στοχεύει στο άτομο και την ιδιαιτερότητά του· στα ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει, στη βελτίωση ή όχι της

προσπάθειάς του κτλ. Φυσικά μια αξιολόγηση τέτοιου είδους δεν μπορεί να στηρίζεται σε βαθμούς, αλλά εκφράζεται με σχόλια. Μολονότι ακατάλληλη για κάθε είδους εξετάσεις, αποτελεί μια προσωπική επικοινωνία ανάμεσα στο μαθητή και στον καθηγητή και είναι εμφανής η σπουδαιότητά της για τη διαγνωστική αξιολόγηση. Η συγκριτική αξιολόγηση, απ' την άλλη μεριά, καλύπτει τις τυπικές ανάγκες της αξιολόγησης στην εκπαίδευση: οι μαθητές τοποθετούνται σε μια βαθμολογική κλίμακα, και οι «ικανότεροι» (αυτοί που βρίσκονται στις υψηλότερες βαθμίδες της κλίμακας) επιλέγονται τελικά για κάποιες θέσεις σε ΑΕΙ (Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα).

Στην παράγραφο που αναπτύσσεται με διαίρεση, τα είδη της διαιρετέας έννοιας ενδέχεται να καταγράφονται, χωρίς να υπάρχει αναφορά στη διαιρετική βάση.

Παράδειγμα:

Τα βλαστικά κύτταρα διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: τα εμβρυϊκά και τα ενήλικα. Τα εμβρυϊκά βλαστοκύτταρα απομονώνονται από πολύ πρώιμα έμβρυα, πριν από την εμφύτευσή τους στη μήτρα, που βρίσκονται σε ένα στάδιο που ονομάζεται βλαστοκύστη. Τα ενήλικα βλαστοκύτταρα υπάρχουν στους ιστούς του οργανισμού παιδιών και ενηλίκων, αρκετά σε αριθμούς κυρίως σε ορισμένους ιστούς του οργανισμού, όπως ο μυελός των οστών και το αίμα του ομφάλιου λώρου (αιμοποιητικά βλαστοκύτταρα). Μπορούν επίσης να ληφθούν από το δέρμα ή τον λιπώδη ιστό, που αφαιρείται με λιποαναρρόφηση. Υπάρχουν επίσης σε περιορισμένες ποσότητες, στο συκώτι, στην καρδιά και στο νευρικό σύστημα (ενήλικα νευρικά βλαστοκύτταρα).

[Φωτεινή Στυλιανοπούλου

Καθηγήτρια βιολογίας στο τμήμα νοσηλευτικής του πανεπιστημίου Αθηνών]

3. Αιτιολόγηση

Στην ανάπτυξη με αιτιολόγηση η θεματική περίοδος της παραγράφου αποτελεί μια γενική θέση ή διαπίστωση, που απαιτεί τεκμηρίωση. Συνήθως η άποψη που εκφράζεται στην αρχή της παραγράφου προκαλεί εύλογα την απορία γιατί συμβαίνει αυτό. Ενώ, αρκετές φορές, ακολουθούν μετά τη θεματική περίοδο, ως δείκτες, λέξεις που εκφράζουν την έννοια της αιτιολόγησης, όπως: γιατί, επειδή, διότι, αφού, καθώς κτλ.

Το ποδόσφαιρο είναι, κατά γενική παραδοχή, ο βασιλιάς των σπορ. Παιχνίδι με υψηλή αισθητική, που παράγεται από τη χορογραφία της σύγκρουσης - πότε αυθόρμητης, πότε προσχεδιασμένης - δύο ομάδων πάνω σε πράσινο γκαζόν. Θέαμα για γερά νεύρα. Τα σοκ των φάσεων διαδέχονται συνεχώς το ένα το άλλο. Ένας θεατής, σύμφωνα με άλλες μετρήσεις, μπορεί να νιώσει στα ενενήντα λεπτά ενός παιχνιδιού περισσότερες συγκινήσεις, από ό,τι σε πολλά χρόνια εκτός γηπέδου. Υποκειμενικά ζει έτσι 2,3 περισσότερες ζωές. Η θεά μπάλα κάνει και τον ίδιο αθάνατο.

Νίκος Χειλάς, Δημοσιογράφος

4. Αίτιο και αποτελέσματα

Στην παράγραφο που αναπτύσσεται με αίτιο και αποτελέσματα δίνεται στη θεματική περίοδο το αίτιο ενός φαινομένου και στη συνέχεια παρατίθενται τα αποτελέσματά του ή το αντίστροφο, στην αρχή, δηλαδή, παρουσιάζεται κάποια συνέπεια/αποτέλεσμα και κατόπιν καταγράφονται τα γενεσιουργά αίτια αυτού του αποτελέσματος.

Για παράδειγμα, στην ακόλουθη παράγραφο, εντοπίζουμε στη θεματική περίοδο το αποτέλεσμα μιας σειράς αιτιών, που αναλύονται έπειτα στα σχόλια της παραγράφου.

Ένα καίριο πρόβλημα της ελληνικής εκπαίδευσης είναι η απομάκρυνση - ψυχική και συναισθηματική- τού μαθητή από το σχολείο. Αυτό συμβαίνει στο ελληνικό σχολείο είτε λόγω τού καταπιεστικού προγράμματος είτε λόγω της συναίσθησης των μαθητών ότι τελικά δεν μαθαίνουν στο σχολείο ό,τι θα τους είναι χρήσιμο είτε διότι αισθάνονται ότι λειτουργούν καθαρώς παθητικά, αναπαράγοντας απομνημονευτικά όγκους πληροφοριών χωρίς καμιά δική τους συμμετοχή, χωρίς βιβλιοθήκες, χωρίς κάτι που να τους τονώνει το ηθικό ή να τους προσφέρει δημιουργική απασχόληση, να τους αρέσει, να τους προσελκύει και να τους δίνει χαρά. Το γεγονός ότι τρέχουν ατέλειωτες ώρες στα φροντιστήρια για ξένες γλώσσες ή για τις Πανελλαδικές, ότι βλέπουν τους γονείς τους να ξοδεύουν πολλά χρήματα (που δεν έχουν), ενώ μαθαίνουν ότι η Παιδεία είναι δωρεάν(!), αυξάνει την ανησυχία τους και την έλλειψη εμπιστοσύνης στο σχολείο. Γενικά, έχουν την αίσθηση ότι το σχολείο, ιδίως το δημόσιο, είναι ξεχασμένο από την Πολιτεία, ενίοτε και από τη φροντίδα των δασκάλων τους, και ότι ελάχιστα παίρνουν από αυτό. Έχουν την οδυνηρή αίσθηση της χαμένης προσπάθειας και τού χαμένου χρόνου. Και το ιδιαίτερα δυσάρεστο: έχουν αρχίσει να καταλογίζουν μεγάλες ευθύνες στους δασκάλους τους και να χάνουν την εμπιστοσύνη τους, ενίοτε και τον σεβασμό σ' αυτούς.

Γιώργος Μπαμπινιώτης

Καθηγητής της γλωσσολογίας στο πανεπιστήμιο Αθηνών

5. Παραδείγματα

Στην ανάπτυξη της παραγράφου με παραδείγματα η αποσαφήνιση ή η τεκμηρίωση της θεματικής περιόδου γίνεται μέσα από παραδείγματα που αντλούνται από την εμπειρία του κοινωνικού (οικονομικού, πολιτικού ή και επιστημονικού) βίου.

Σαφείς δείκτες αυτού του τρόπου ανάπτυξης, αν και δεν χρησιμοποιούνται πάντοτε, είναι τα ακόλουθα: για παράδειγμα, λόγου χάρη, π.χ., χαρακτηριστικό παράδειγμα κτλ.

Όσο πιο κοντά μας διαδραματίζεται ένα γεγονός, τόσο πιο ενδιαφέρον είναι. Για την αθηναϊκή εφημερίδα η διακοπή του ρεύματος στην Αθήνα είναι η πρώτη είδηση, για τους «Τάιμς της Ν. Υόρκης» δεν είναι ούτε μονόστηλο. Οι δέκα πρόσκοποι που χάθηκαν στην Πάρνηθα είναι για μας σπουδαίο θέμα, ενώ οι εκατό Ινδοί στρατιώτες που χάθηκαν στα Ιμαλάια πάνε κατευθείαν στο καλάθι. Η έδρα της εφημερίδας ή του πρακτορείου ειδήσεων παίζει αποφασιστικό ρόλο στην επιλογή και την ιεράρχηση των ειδήσεων. Για την τοπική εφημερίδα της Καλλιθέας πρώτο θέμα είναι ο θάνατος

του δημάρχου της και όχι ο θάνατος του Μπρέζνιεφ. Το δεύτερο, λοιπόν, αστέρι της είδησης είναι η εγγύτητα.

(Χ. Πασαλάρης, Μια ζωή τίτλοι)

Η κατάρρευση των βεβαιοτήτων που αφορούν την εργασία είναι ίσως η πιο επώδυνη από όλες τις ανατροπές που βιώνουμε, καθώς η εργασία αποτελεί τον πυρήνα της ευημερίας στον δυτικό κόσμο. Η ρευστότητα της απασχόλησης και των εργασιακών σχέσεων, συνιστά μια νέα απειλή, η οποία δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με τα παραδοσιακά εργαλεία και τις συμβατικές πολιτικές, αφού οι πολιτικές αυτές στηρίζονται σε σταθερές και παραδοχές που έχουν πάψει πλέον να υφίστανται, όπως π.χ. η πλήρης και σταθερή εργασία ως τη συνταξιοδότηση, το υπόδειγμα της μαζικής παραγωγής, η εξασφάλιση των εργασιακών και ασφαλιστικών δικαιωμάτων, η οικονομική ανάπτυξη, το κοινωνικό κράτος κ.λπ.

Αλίκη Μουρίκη
Κοινωνιολόγος

6. Σύγκριση και αντίθεση

Στο συγκεκριμένο τρόπο ανάπτυξης συγκρίνονται / αντιπαρατίθενται έννοιες, ιδέες, φαινόμενα, καταστάσεις κτλ., ώστε να αναδειχθούν οι μεταξύ τους διαφορές. Η σύγκριση αυτή ξεκινά, κάποτε, με μια πρωτοβάθμια διαίρεση των αντιτιθέμενων εννοιών.

Η ανάπτυξη αυτής της μορφής μπορεί να γίνει είτε με σύγκριση σημείο προς σημείο των δύο διαφορετικών καταστάσεων (εννοιών, προσώπων κτλ.) είτε με την παράταξη πρώτα των χαρακτηριστικών του ενός όρου σύγκρισης κι ύστερα των χαρακτηριστικών του άλλου όρου.

Δείκτες αυτού του τρόπου ανάπτυξης είναι λέξεις και φράσεις που δηλώνουν αντίθεση: αντίθετα, σε αντίθεση, όμως, αλλά, από την άλλη κτλ.

Χαρακτηρολογικά οι άνθρωποι μπορούν να μοιραστούν σε δύο κατηγορίες: στους “ανθρώπους του ναι” και τους “ανθρώπους του όχι”. Οι πρώτοι, όταν προκαλούνται να εκδηλωθούν (με μιαν απάντηση, κίνηση ή προσφορά, με τη στάση τους απέναντι σ' ένα αίτημα ή σ' ένα αντιλεγόμενο θέμα), αυθόρμητα συμπεριφέρονται θετικά έστω και αν αργότερα, άμα καλοσκεφτούν και ζυγίσουν πιο ψυχραιμία τα δεδομένα, νικηθούν από τις αμφιβολίες (τις θεωρητικές) ή τις δυσκολίες (τις πρακτικές) και αναθεωρήσουν την αρχική τους τοποθέτηση. Το “ναι” έρχεται εύκολα και τις περισσότερες φορές στο στόμα τους: “ω, βέβαια γίνεται”, “μάάλιστα, δεν αποκλείεται”, “δε σας υπόσχομαι, αλλά θα προσπαθήσω”, “θα το ξαναδώ, ελπίζω να το πετύχω”, “συμφωνώ, έχει και αυτή η άποψη την αλήθεια της” κ.ο.κ. Αντίθετα, οι άνθρωποι της άλλης κατηγορίας αρχίζουν πάντα με το “όχι”, η άρνηση είναι κατά κανόνα η πρώτη αντίδρασή τους, ακόμα και όταν έπειτα από ψυχραιμότερη κρίση ή επιγενέστερη συμπάθεια φανούν υποχωρητικοί. Αυτοί ξεκινούν αρνητικά: “αδύνατον, δε γίνεται”, “αποκλείεται, μην το συζητείτε”, “έχω την εντελώς αντίθετη γνώμη”, “μη ματαιοπονείτε, χαμένος ο κόπος”, “δεν είναι πολλές οι αλήθειες, αλλά μία” κ.ο.κ. Νομίζει κανείς ότι, στην κάθε περίπτωση, έχει να κάμει με ένα εντελώς διαφορετικό ψυχικό κλίμα. Εκεί αιθρία, ανοιχτός ορίζοντας, κάτι το μαλακό και το λείο. Εδώ συννεφιά, κλεισούρα, κάτι το σκληρό και το τραχύ.

(Ε. Παπανούτσου, Η κρίση του πολιτισμού μας, Μαλακοί και σκληροί χαρακτήρες, εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα, 1979, σ. 231)

του Ισλάμ Στη Βρετανία είχα αρκετές φορές διαβάσει ή παρακολουθήσει συνεντεύξεις μουσουλμάνων γυναικών που υποστήριζαν ότι ο τρόπος ζωής τους είναι προσωπική τους επιλογή που κανείς δεν τους τον έχει επιβάλει. Οι γυναίκες αυτές, φορώντας τη χαρακτηριστική μπούρκα, που συνήθως εκλαμβάνεται από μη μουσουλμάνους ως σύμβολο της γυναικείας υποταγής, ισχυρίζονταν ότι οι νόμοι δεν τις καταπιέζουν αλλά τις προστατεύουν και ότι οι άνδρες τις αγαπούν περισσότερο απ' ό,τι τις γυναίκες που έχουν μεγαλώσει με δυτικά πρότυπα. Χρησιμοποιούσαν συνήθως ως παράδειγμα ότι οι μη μουσουλμάνοι «επιτρέπουν» στις γυναίκες να εκθέτουν το σώμα τους, από αδιαφορία ή διάθεση να τις εκμεταλλευτούν, σε αντίθεση με τους μουσουλμάνους που τιμούν τις γυναίκες τους με ολοκληρωτική πίστη και αφοσίωση.

Εύα Στάμου Διδάκτωρ ψυχολογίας

7. Αναλογία

Σε αυτό τον τρόπο ανάπτυξης παρατίθεται μια παρομοίωση της εξεταζόμενης κατάστασης ή έννοιας με κάποια άλλη –κυριολεκτική ή μεταφορική- που έχει προφανείς αναλογίες, ώστε να γίνει πιο εύκολα κατανοητή η λειτουργία (ή εξέλιξη) της εξεταζόμενης έννοιας. Αν η αναλογία γίνεται σε κυριολεκτικό επίπεδο, τότε παραλληλίζονται παρεμφερείς καταστάσεις. Αν, όμως, η αναλογία είναι μεταφορική, τότε η παράλληλη κατάσταση προέρχεται από κάποιο τελείως διαφορετικό πεδίο. Δείκτες αυτού του τρόπου ανάπτυξης είναι λέξεις που δηλώνουν παρομοίωση: όπως, σαν, έτσι κτλ.

Η εξάπλωση μιας επιδημικής αρρώστιας γίνεται όπως και η εξάπλωση μιας πυρκαγιάς. Η φωτιά ξεκινάει από ένα περιορισμένο σημείο του δάσους καίγοντας τα γύρω ξερόχορτα· ύστερα υψώνεται στα χαμηλά ξερόκλαδα των δέντρων, κατόπιν αναρριχιάται απειλητική στα ψηλά φυλλώματα των κοντινών δέντρων και, τέλος, βοηθούμενη από τον αέρα, αρχίζει και παίρνει διαστάσεις, καταβροχθίζοντας με τις πύρινες γλώσσες της τα δέντρα που βρίσκονται στην πορεία της. Κάπως έτσι ξεφαντώνει και η επιδημία: αρχικά εμφανίζεται σ' ένα δύο αρρώστους· ύστερα κολλάει στους πιο ευαίσθητους ή λιγότερο υγιείς συγγενείς τους· κατόπιν εισβάλλει στα μικρά παιδιά και στους γέρους της γειτονιάς· τέλος, παίρνει ανεξέλεγκτα διαστάσεις σκορπίζοντας τρόμο, ρίγη, εμετούς και πυρετούς σ' όλη τη χώρα.
(Κ. Ν. Πετρόπουλος, Έκφραση – Έκθεση, Α' Λυκείου)

Ανάπτυξη μιας παραγράφου με αναλογία

Μερικές φορές στην περιγραφή, για να γίνουν πιο κατανοητά ορισμένα στοιχεία του περιγραφόμενου αντικειμένου, δίνονται κάποια ανάλογα παραδείγματα από άλλους χώρους που είναι πιο οικείοι στον αναγνώστη / δέκτη. Με αυτό τον τρόπο προβάλλεται μια λανθάνουσα ομοιότητα ανάμεσα σε δύο αντικείμενα, που φαινομενικά είναι εντελώς διαφορετικά.

Στη μέθοδο αυτή, που είναι γνωστή με τον όρο αναλογία, υπάρχουν δύο μέρη / σκέλη· το ένα μέρος αναφέρεται στο περιγραφόμενο αντικείμενο, ενώ το άλλο σε ένα αντικείμενο που παρουσιάζει αναλογίες / ομοιότητες προς αυτό.

Η αναλογία, όπως ορίστηκε πιο πάνω, είναι ένας από τους τρόπους με τους οποίους αναπτύσσεται μία παράγραφος.

Ο οργανισμός καταναλώνει ενέργεια όπως και μία μηχανή. Το αυτοκίνητο λ.χ. ή η θεριζοαλωνιστική μηχανή εξασφαλίζουν την αναγκαία για τη λειτουργία τους (κίνηση κτλ.) ενέργεια καίγοντας βενζίνη. Το ηλεκτρικό ψυγείο ή ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, δύο άλλες μηχανές, χρησιμοποιούν ηλεκτρική ενέργεια, ηλεκτρικό ρεύμα. Κι ο οργανισμός βρίσκει την αναγκαία για τις λειτουργίες τους ενέργεια με ανάλογο τρόπο, καίγοντας ή διασπώντας χημικές ενώσεις. Ο μηχανισμός αυτός της παραγωγής ενέργειας λέγεται **κ α τ α β ο λ ι σ μ ό ς**. Είναι φανερό πως ο καταβολισμός είναι φαινόμενο κοινό και για τους οργανισμούς και για ορισμένες μηχανές, αφού και στις δύο περιπτώσεις για τη λειτουργία τους καταναλώνεται ενέργεια που παράγεται από τη διάσπαση χημικών ενώσεων ...

(Κ. Κριμπί, Ι. Καλοπίση, Μαθήματα Γενικής Βιολογίας, Β΄ Λυκείου)

8. Συνδυασμός μεθόδων

Ο συνηθέστερος τρόπος ανάπτυξης παραγράφου είναι ο συνδυασμός δύο ή και περισσότερων μεθόδων, προκειμένου η ανάπτυξη της θεματικής περιόδου να δοθεί με τον πληρέστερο δυνατό τρόπο.

Πανελλήνιες 2004

Αξιοπρόσεχτη η παρατήρηση. Δεν αληθεύει όμως στη δική μας εποχή. Γιατί σήμερα και τα παιδιά είναι πολύ διαφορετικά από άλλοτε και ο αέρας, το «κλίμα» του σχολείου έχει αλλάξει. Παλαιότερα ο μαθητής περίμενε να φωτιστεί αποκλειστικά και μόνο από το Δάσκαλό του. Σήμερα οι πηγές των πληροφοριών έχουν πολλαπλασιαστεί σε βαθμό εκπληκτικό και οι κρουνοί τους (η εφημερίδα, το περιοδικό, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση) ρέουν μέσα στο σπίτι. Μπορεί λοιπόν ο μαθητής, ανάλογα με τη δύναμη και την όρεξή του, να προμηθεύεται ελεύθερα και απεριόριστα «ειδήσεις» από όλες τις περιοχές της ανθρώπινης περιέργειας: ιστορικές, γεωγραφικές, βιολογικές, ανθρωπολογικές, φυσικής, χημείας, κοσμογραφίας, ηλεκτρολογίας, κάθε λογής «τεχνικής».

Να βρείτε τη δομή και τους τρόπους ανάπτυξης της παραγράφου.

Η δομή της παραγράφου είναι τριμερής. Ειδικότερα:

Θεματική περίοδος: Αξιοπρόσεχτη η παρατήρηση... στη δική μας εποχή.

Σχόλια: Γιατί σήμερα... μέσα στο σπίτι.

Κατακλείδα: Μπορεί λοιπόν ο μαθητής... κάθε λογής «τεχνικής».

[Παρατηρούμε πως με τη χρήση του «λοιπόν» καταγράφεται στην κατακλείδα ένα συμπέρασμα.]